

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЕКОНОМІКИ

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему : «Сучасні тенденції мілітаризації світової економіки та наслідки її розвитку»

Виконав: здобувач 2 курсу, групи МЕВ-2.1

спеціальності

292 «Міжнародні економічні відносини»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Корой І.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник: Нестерова К.С., к.е.н., доц.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Корой І.С. Сучасні тенденції мілітаризації світової економіки та наслідки її розвитку.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, 2022 р.

Тема роботи є актуальною, оскільки сучасний етап розвитку світової економіки характеризується значним загостренням міжнародних відносин, початком збройної агресії РФ проти України, ескалацією інших регіональних конфліктів тощо. Така нестабільність світової військово-політичної обстановки, а також зростання ролі інформації у плануванні та реалізації військових конфліктів обумовили актуалізацію зусиль практично всіх країн світу у сфері зміцнення національних збройних сил, перегляду доктрин з національної безпеки тощо. Безумовно, ці явища знаходять відображення і в економічній сфері, отримавши назву «мілітаризація економіки».

Мета роботи полягає у систематизації підходів до визначення сутності мілітаризації світової економіки, тенденцій її розвитку та наслідків для світової економіки.

Відповідно до зазначеної мети у роботі вирішувалися такі завдання:

- встановити причини мілітаризації світової економіки;
- систематизувати підходи до визначення сутності поняття «мілітаризація світової економіки»;
- визначити актуальні тенденції мілітаризації світової економіки;
- визначити рушійні сили розвитку мілітаризації світової економіки на сучасному етапі;
- визначити провідні тенденції у міжнародній торгівлі продукцією ВПК та у сфері НДДКР;
- виявити актуальні проблеми ВПК України, сформулювати рекомендації щодо зменшення негативних наслідків для економіки в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження - мілітаризація світової економіки.

Предметом дослідження є сутність, причини виникнення та фактори розвитку мілітаризації світової економіки в контексті сучасного загострення міжнародних відносин.

У роботі систематизовані підходи до визначення поняття мілітаризації світової економіки та її сутності, проаналізовані сучасні причини активізації мілітаризації світової економіки, досліджені тенденції міжнародної торгівлі озброєнням та НДДКР у військовій сфері, визначена роль США та Китаю у процесах мілітаризації світової економіки, визначений сучасний стан ВПК України в контексті збройної агресії РФ, систематизовані ключові виклики для економіки в умовах військового стану, сформульовані рекомендації щодо зменшення їх негативного впливу.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури з 62 найменуваннями, містить 18 рисунків, 6 таблиць. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки без списку літератури та додатків.

Ключові слова: мілітаризація, світова економіка, ВПК, військові можливості, національна безпека.

ЗМІСТ	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЛІТАРИЗМУ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	6
1.1. Проблема мілітаризації світової економіки.....	6
1.2. Сучасний стан розвитку ВПК у світовій економіці.....	16
1.3. Підходи до дослідження проблеми мілітаризації світової економіки.....	30
РОЗДІЛ 2. Сучасні тенденції мілітаризації світової економіки.....	40
2.1. Сучасні фактори впливу на мілітаризацію світової економіки.....	40
2.2. Тенденції розвитку торгівлі продукцією ВПК у світовій економіці.....	54
2.3. Стан розвитку НДДКР у сфері ВПК у світовій економіці.....	69
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ВПК УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	82
3.1. Сучасні проблеми ВПК України та напрямки їх вирішення.....	82
3.2. Проблема економічного забезпечення безпеки України.....	88
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	111

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз цивілізаційної концепції розвитку людства О. Шпенглера. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17771/1/.pdf> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
2. Аналіз світових технологічних трендів у військовій сфері: монографія / Т. Писаренко, Т. Кваша, Т. Гаврис та ін., за заг. редакцією Т.В. Писаренко. К.: УкрІНТЕІ, 2021. 110 с.
3. Артюшин Л. М., Костенко Г. Ф. Теретичні аспекти стратегії воєнної безпеки суспільства і держави: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 176 с.
4. Богданович В. Ю., Єжеев М.Ф., Свида І.Ю. Основи державного управління забезпеченням обороноздатності України: Теорія і практика. Львів, 2008. 300 с.
5. Ватаманюк-Зелінська У.З. Фінансування потреб оборонної сфери в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 8. С. 22 – 27.
6. Геополітика в постатях і термінах: підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія» / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 786 с.
7. Гонак І.М. Ефективність національного експорту озброєння і військової техніки та її вплив на ВВП країни як елемент економічного суперництва країн. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1-2. С. 94 – 100.
8. Денисенко І.Г. Проблемне поле війни у соціально-політичній спадщині Томаса Гоббса. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2019. Т. 1 (11). С. 39 – 47.
9. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2022 р.).

10. Інноваційні технології оборони держави: досвід армій світу. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/11/27/innovacijni-tehnologiyi-oborony-derzhavy-dosvid-armij-svitu/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
11. Кім Т., Українець Ю. ВПК у сучасній світовій економіці: передумови, фактори, тенденції розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № (39). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-33> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
12. Колінець Л.Б., Радинський С.В. Вплив зростання військових витрат на економічний розвиток країн. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/10.pdf (дата звернення: 1.09.2022 р.).
13. Коляда О.В., Тригуб С.В. Місце України на світовому ринку військово-технологічної продукції. *Фінансовий простір*. 2018. № 1 (29). С. 59 – 64.
14. Конкуренція з Китаєм на ринку озброєнь турбує і Україну. URL: <https://mil.in.ua/uk/> (дата звернення: 15.09.2022 р.).
15. Леонт'єв О., Науменко М. Методичний підхід до прогнозування витрат на оновлення та використання парку озброєння та військової техніки. *Військово-технічний збірник*. 2021. № (24). С. 37–45.
16. Майовець Є.Й., Ярема О.Р. Мілітаризація економіки як чинник економічного зростання в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. № 25.3. С. 199 – 206.
17. Марксизм і війна. URL: <https://commons.com.ua/uk/marksizm-i-vijna/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
18. Матюшенко І.Ю., Ковальчук К.В. Світовий ринок озброєнь: перспективи для України. *Проблеми економіки*. 2011. № 1. С. 32 – 40.
19. Мілітаризація і курс на НАТО. Чи реально втілити гарантії безпеки для України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62912958> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

20. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризику. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nahorna_viiny.pdf (дата звернення: 1.09.2022 р.).
21. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
22. Нові виклики вимагають мілітаризації економіки і всього життя. URL: <https://glavcom.ua/columns/nepran/novi-vikliki-vimahajut-militarizatsiji-ekonomiki-i-vsogo-zhittja-888309.html> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
23. Перехід на воєнні рейки. Чи потрібна Україні мілітаризована економіка. URL: <https://uifuture.org/publications/perehid-na-voeyenni-rejky-chy-potribna-ukrayini-militaryzovana-ekonomika/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
24. Полторак С.Т. Військово-промисловий комплекс: поняття, сутність і роль держави в управлінні ним. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 7. С. 85 – 88.
25. Рабокоровка Г.В. Війна як чинник формування аксеологічної парадигми. URL: <https://www.hups.mil.gov.ua/assets/doc/science/stud-conf/suchasna-viyna-gumanitarniy-aspekt/61.pdf> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
26. Резніков назвав два основних виклики для українського ВПК. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-reznikov-vpk-vyklyky/32115698.html> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
27. «Розумна мілітаризація» України: як стримувати ворога після Перемоги. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3603478-rozumna-militarizacia-ukraina-mae-svij-dosvid-organizacii-oboroni-ale-pisla-peremogi-gotova-skoristatisa-j-cuzim.html> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
28. Романовська Ю.А., Урбанович В.А. Видатки на оборону: порівняльний аналіз ситуації в Україні та країнах НАТО. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28 (2). С. 117 – 120.
29. Російсько-українська війна: як Україні створити свою суб'єктність і вижити? Аналітична доповідь Українського інституту майбутнього. URL:

<https://uifuture.org/publications/rosijsko-ukrayinska-vijna-yak-ukrayini-stvoryty-svoyu-subyektivist-i-vyzhyty/> (дата звернення: 15.10.2022 р.).

30. Ряшко О., Остапенко Л. Проблеми війни і миру у філософії Канта, Гегеля, Фіхта. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5693/vnulpurn201685575.pdf> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

31. Світовий ринок зброї: які лідери та хто купує українське озброєння. URL: <https://suspilne.media/114025-svitovij-rinok-zbroi-aki-lideri-tahto-kupue-ukrainske-ozbroenna/> (дата звернення: 10.09.2022 р.).

32. Сохацький О. Військові витрати в умовах зростання геополітичних ризиків та зміни характеру міжнародних конфліктів. *Світ фінансів*. 2020. № 3(64). С. 98 – 113.

33. Стокгольмський інститут дослідження миру. SIPRI. URL: <https://www.sipri.org/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

34. Топ ОПК – 2021: Щорічний рейтинг підприємств ОПК України. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2021/05/top-vpk.html> (дата звернення: 17.10.2022 р.).

35. Ханін І.Г. Реалізація експортного потенціалу військово-промислового комплексу України у контексті змін світового ринку озброєнь. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4460> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

36. Центр стратегічних і міжнародних досліджень. URL: <https://www.csis.org/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

37. Чому Китай заблокував комюніке саміту G20 із засудженням війни Росії проти України. URL: <https://opk.com.ua/%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83> (дата звернення: 15.09.2022 р.).

38. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. посібник. Львів: Тріада плюс. 2004. 528 с.

39. Що буде з українським ВПК через масштабну війну з Росією?
URL: [https:// www.radiosvoboda.org/ a/ ukraina-vpk-viyna-maybutne/31918998.html](https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-vpk-viyna-maybutne/31918998.html) (дата звернення: 1.09.2022 р.).
40. 10 технотрендів для армії. URL: <https://softline.org.ua/news/10-tekhnotrendiv-dlia-armii-maibutnoho-choho-ne-vystachaie-zsu.html> (дата звернення: 15.09.2022 р.).
41. An Interactive Look at the U.S.-China Military Scorecard. URL: <https://www.rand.org/paf/projects/us-china-scorecard.html> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
42. BUDGET 2022: Pentagon Requesting Boost in R&D Funding to Compete with China. URL: <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2021/5/28/pentagon-requesting-boost-in-rd-funding-to-compete-with-china> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
43. Economic Indicators of Chinese Military Action against Taiwan. URL: <https://www.csis.org/analysis/economic-indicators-chinese-military-action-against-taiwan> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
44. Gholz E., Sapolsky H.M. The defense innovation machine: Why the U.S. will remain on the cutting edge. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402390.2021.1917392> (дата звернення: 15.09.2022 р.).
45. Gray Dragons: Assessing China's Senior Military Leadership. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives-16.pdf> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
46. Killer facts 2019: The scale of the global arms trade. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2019/08/killer-facts-2019-the-scale-of-the-global-arms-trade/> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
47. Mabee B., Vucetic S. Varieties of militarism: towards a typology. URL: <https://www.jstor.org/stable/26395259> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

48. Military. URL: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/military/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
49. National Cyber Power Index 2020. URL: <https://www.belfercenter.org/publication/national-cyber-power-index-2020> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
50. New Service Launches and Research & Development (R&D) Activities to Further Expand their Presence in the UAV Market. URL: <https://www.marketsandmarkets.com/ResearchInsight/unmanned-aerial-vehicles-uav-market.asp> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
51. OECD Main Science and Technology Indicators Highlights - March 2022. URL: <https://www.oecd.org/sti/msti-highlights-march-2022.pdf> (дата звернення: 13.09.2022 р.).
52. Ritter G. Staatskunst und Kriegshandwerk. Das Problem des «Militarismus» in Deutschland. München, 1954. 403 s.
53. The Global Trends for the Future of the Military Force. URL: <https://strategiecs.com/en/analyses/the-global-trends-for-the-future-of-the-military-force> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
54. The Effect of War on Economic Growth. URL: <https://www.cato.org/cato-journal/winter-2020/effect-war-economic-growth> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
55. The War In Ukraine And Its Impact On How China Views Taiwan. URL: <https://www.binarydefense.com/the-war-in-ukraine-its-impact-on-how-china-views-taiwan/> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
56. The Global Research and Development Landscape and Implications for the Department of Defense. URL: <https://sgp.fas.org/crs/natsec/R45403.pdf> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
57. Top 10 countries by military spendings. URL: <https://www.visualcapitalist.com/ranked-top-10-countries-by-military-spending/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

58. Ukraine war spurs Japan to boost R&D in drones, AI: document. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Ukraine-war-spurs-Japan-to-boost-R-D-in-drones-AI-document> (дата звернення: 13.09.2022 р.).
59. United Nations Register of Conventional Arms. UNROCA. URL: <https://www.unroca.org/> дата звернення: 10.09.2022 р.).
60. Xi Biden meeting: US leader promises 'no new Cold War' with China. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-63628454> (дата звернення: 10.09.2022 р.).
61. Watson Institute. Cost of War. URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/costs/economic/economy> (дата звернення: 1.09.2022 р.).
62. 2022 defense budget breakdown. URL: <https://about.bgov.com/defense-budget-breakdown/> (дата звернення: 1.09.2022 р.).